

Anna Czelakowska
Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków
anna.czelakowska@ijppan.pl

ZIELONA ŚCIEMA. ZMIANY STRUKTURY ZNACZENIOWEJ WYRAZU *ZIELONY* W WYNIKU POPULARYZACJI POSTAW PROŚRODOWISKOWYCH

Słowa klucze: semantyka barw, zielony, neosemantyzm, internacjonalizacja, zielona mowa

Keywords: semantics of colour terms, green, neosemanticism, internationalisation, green speech

1. Lektura nowszych tekstów publicystycznych pozwala na obserwację, że szeroko rozumiane promowanie postaw prośrodowiskowych zmienia łączliwość wielu wyrazów w polszczyźnie. Wpływają na to różne czynniki – rozwój gospodarki w sektorach nastawionych na zmniejszanie wpływu człowieka na środowisko, rosnąca liczba programów europejskich i światowych związanych z ekologią, a także zalecenia polityczno-gospodarcze z nimi związane. Znajdują one odzwierciedlenie w języku: tekstach publicystycznych, rozstrzygnięciach prawnych, ale również w języku potocznym. Przykładem takiej zaskakującej kolokacji wyrazowej może być tytułowa *zielona ściema*, niepasująca do notowanych w słownikach znaczeń wyrazu *zielony*, ale w tekstach prasowych przewijają się również inne nieznane jeszcze kilkanaście lat temu połączenia, np. *zielona energia*, *farma wiatrowa*, *ślad węglowy*, *energia odnawialna*. Celem artykułu jest analiza zmian łączliwości wyrazu *zielony* oraz opisanie związanej z nimi modyfikacji struktury semantycznej tego wyrazu.

Badanie mające na celu próbę sprecyzowania, co obecnie znaczy *zielony*, należy zacząć od istniejących opisów leksykograficznych. W najnowszym spośród słowników ogólnych, WSJP PAN, hasło w podstawowym kształcie zostało opracowane na samym początku prac (w lutym 2009 r.):

zielony 1 ‘mający kolor świeżej trawy, wiosennych liści, ogórka’;
zielony 2 ‘niedojrzały’;
zielony 3 ‘niemający wiedzy lub niedoświadczony w jakiejś dziedzinie’;
zielony 4a ‘o skórze twarzy: mająca niezdrowy kolor – błąd z odcieniem zielonkawym’;
zielony 4b ‘człowiek mający skórę w niezdrowym kolorze: błąd z zielonkawym odcieniem’.

Podobny kształt ma opis tego wyrazu w ISJP i USJP, przy czym w tym ostatnim słowniku wyróżniono dwa znaczenia odpowiadające powyższemu znaczeniu 3. ‘o człowieku, zwykle młodym: niedoświadczony, niemający rozeznania w jakiejś dziedzinie’ i ‘o człowieku, zwykle młodym: niemający wiedzy na jakiś temat, zupełnie nieorientujący się w czymś’. W WSJP PAN wyróżnione znaczenia zostały uzupełnione w roku 2019 o jeszcze jedno:

zielony 5 ‘zgodny z wymaganiami ochrony środowiska lub sprzyjający takiej ochronie’.

Moje badania będą się koncentrować wokół znaczeń 1. oraz 5. z WSJP PAN, pozostałe w dalszym dowodzeniu pomijam.

Wyróżnione sposoby rozumienia są zasadniczo zgodne z semantyką tego przymiotnika opisaną przez Annę Wierzbicką (1990, 2006), Krystynę Waszakową (2000a, b, 2003) i Ryszarda Tokarskiego (2004). Tokarski zaznacza, że sens słowa *zielony* nie odwołuje się do barw niebieskiej i żółtej (których połączeniem jest barwa zielona), ale przez prototyp odnosi do świata roślin (ibid.: 128)¹; analogicznie zresztą brzmi eksplikacja angielskiego *green* zaproponowana przez Wierzbicką, w której autorka odwołuje się do podobieństwa do „rzeczy, które wyrastają z ziemi” (1990: 117, 2006: 342–343). Tokarski dodaje, że w wielu językach, nie tylko słowiańskich, działa również proces odwrotny i ogólna nazwa roślin bądź roślinności powstaje w wyniku de-rywacji semantycznej opartej na mechanizmie metonimii. Tym samym *zielen* jako nazwa koloru przyjmuje również znaczenie ‘roślinność’, por. *zarząd zieleni miejskiej*. Tokarski odnotowuje też pozostałe aspekty znaczeniowe koloru: ‘niedojrzały’ (barwa zielona jest właściwa niedojrzałym owocom) i ‘pozbawiony doświadczenia’ (jako niedojrzałość w postrzeganiu człowieka), a także konotacje – radość, nadzieję i emocjonalny spokój. Na marginesie zasadniczego znaczenia słowa postrzega natomiast użycia, w których *zielony* należy interpretować jako ‘zepsuty’, a w odniesieniu do

¹ Co zresztą nie zaskakuje, gdyż dopiero odkrycie widma przez Isaaca Newtona wpłynęło na odrzucenie Arystotelesowskiego podziału kolorów, w którym kolor zielony znalazł się między czerwonym i niebieskim. Od XVIII w. zaczęto też mieszać w malarstwie niebieski i żółty, by uzyskać zielony (Pastoureau, Simonnet 2005).

człowieka ‘chorobliwie zmieniony somatycznie’, jako niewiążące się z prototypowym odniesieniem nazwy barwy (Tokarski 2004: 130–134).

2. Sprecyzowaniu zmian rozumienia wyrazu *zielony* we współczesnym materiale posłużyła analiza korpusowa pod kątem kolokacji, które rozszerzają wskazane znaczenia lub wykraczają poza nie w sposób zmuszający do dalszych modyfikacji opisu leksykograficznego.

Badanie zmian językowych, które nastąpiły po 2009 r., musi być oparte na korpusach zawierających materiał nowszy niż Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP), który gromadził teksty tylko do roku 2010. Do takich należą obecnie Korpus Współczesnego Języka Polskiego (KWJP), który obejmuje teksty powstałe w latach 2011–2020 i częściowo (w ramach jednego z podkorpusów) jest zrównoważony gatunkowo, oraz korpus monitorujący Monco PL – niezrównoważony gatunkowo, jednak cenny ze względu na stale przyrastający zasób tekstów czerpanych z ponad 1500 polskich witryn internetowych – serwisów informacyjnych, branżowych oraz platform blogowych (Pęzik 2020). Zgodnie z informacją witryny KWJP dla zapytania [base="zielony"][pos="(subst)"] uzyskano blisko 127 000 wyników². Niestety wyróżnienie charakterystycznych kolokatów wyrazu o tak wysokiej frekwencji okazało się z różnych przyczyn kłopotliwe. Lista kolokatów wyrazu uzyskiwana przez funkcję grupowania lematów wymagała przeszukiwania poszczególnych podkorpusów osobno³, a uzyskane w nich wyniki istotnie się od siebie różniły. Także tzw. lista frekwencyjna KWJP wykazywała zbyt niską czułość w odniesieniu do interesującego mnie materiału⁴.

W większym stopniu kwerendzie tego typu sprzyjał korpus Monco PL. Listę typowych połączeń można w nim uzyskać zarówno przez moduł ekstrakcji kolokacji (są one wówczas zestawiane na podstawie nadspodziewanie częstych współwystąpień wyrazów, zob. Pęzik 2020: 148), jak i przez podsumowanie wyników zapytania o kolokacje danego typu, zredukowane do unikatowych kontekstów⁵. Ze względu na to, że w odniesieniu do wyrazu *zielony* wyniki oparte wyłącznie na częstości uznałam za trafniej oddające użycia dominujące współcześnie, jako podstawę analizy

2 Dane tu i w dalszej części artykułu dotyczą wszystkich podkorpusów KWJP łącznie.

3 Co było rezultatem błędów przetwarzania całości materiału.

4 Dane z listy frekwencyjnej odpowiadają tym z podkorpusu zrównoważonego. Na przykład zgodnie ze wskaźnikiem współwystępowania Dice’a, który daje dość miarodajne wyniki, bardzo wysoką pozycję zajmuje połączenie *zielona słuchawka* (występujące w korpusie zrównoważonym aż 54 razy, choć w całym KWJP zaledwie 84 razy) wobec znajdującej się na jednym z kolejnych miejsc kolokacji *zielony ład* (odnotowanej odpowiednio 50 razy w korpusie zrównoważonym i 1188 razy we wszystkich podkorpusach łącznie). Daje to pewne wyobrażenie o możliwych różnicach między listami kolokatów uzyskanymi z poszczególnych subkorpusów.

5 Uzyskano je za pomocą zapytania <tag=SUBST.*> zielony** z oznaczonym warunkiem kolejności. Wyniki: unikatowych kontekstów pasujących do zapytania: 15 641. Maksymalna liczba kontekstów: 10 000. Wszystkich kontekstów: 741 034.

wykorzystałam listę kolokatów uzyskanych z tego drugiego narzędzia. Wykazanie w nim połączeń odrębnie dla każdej formy gramatycznej pozwoliło zwrócić uwagę na kolokacje uzyskujące częściej liczbę mnogą oraz określony szyk (np. *tereny zielone*). Niestety miało też wpływ na wyniki (kolejność wyrażen na otrzymanej w ten sposób liście przyjąłabym bowiem arbitralnie zgodnie z pozycją pierwszego kontekstu).

Podsumowując, należy zastrzec, że listy kolokatów uzyskane z poszczególnych korpusów (i podkorpusów) różniły się pod względem uszeregowania (o czym trzeba pamiętać, interpretując prezentowane dane). Niezależnie jednak od tego, która z nich stałaby się podstawą dalszych analiz, wszystkie prowadziłyby do wyróżnienia tych samych znaczeń, objaśniających w większości te same kolokacje.

W opisany sposób wyodrębniłam 50 kolokacji, które w chwili badania (kwiecień–maj 2025) były szeregowane jako najczęstsze, przy zastrzeżeniu, że pominęłam wyrażenia będące nazwami własnymi lub ich częściami oraz połączenia nieinformacyjne⁶. Na marginesie moich zainteresowań pozostawiam również homonim rzeczownikowy oraz potencjalne jednostki frazeologiczne: *zielona granica* ('niestrzeżona część granicy państwa, często mieszcząca się na terenach gęsto pokrytych roślinnością'), *zielona wyspa* (o znaczeniach 'Irlandia' i 'miejsce wzrostu gospodarczego wyróżniające się na tle podobnych miejsc odnotowujących spadek gospodarczy'), *zielone światło* ('korzystne warunki dla określonych działań' lub 'pozwolenie na jakieś działania' obok kolokacji o tym samym kształcie), *zielone płuca* ('duży teren porośnięty lasem lub inną roślinnością, które produkują niezbędny do oddychania tlen i absorbują dwutlenek węgla'), *Zielone Świątki* ('święto zesłania Ducha Świętego w Kościele katolickim'), *zielona karta* ('dokument uprawniający obcokrajowca do zamieszkania i podjęcia legalnej pracy w USA' oraz 'międzynarodowe ubezpieczenie pojazdów'), *zielony ludzik* ('mieszkaniec obcej planety' i 'żołnierz bez znaków przynależności do armii określonego państwa, prowadzący działania dywersyjne na terytorium obcego kraju'), *zielona strefa* (jako strefa bezpieczeństwa w Iraku, tzw. Green Zone; obok tej jednostki obecnie upowszechnia się wyrażenie *zielona strefa* będące kalką semantyczną niem. *Umweltzone*, jako tzw. strefa czystego transportu), *zielony stolik* (jako część jednostki *przy zielonym stoliku* 'w wyniku decyzji podjętej przez działaczy, a nie sportowego rozstrzygnięcia'), *zielona fala* ('synchronizacja zielonych świateł dla pojazdów umożliwiająca przejazd bez zatrzymywania się'), *zielone miasteczko* ('teren służący jako miejsce protestów rolników i ich tymczasowego mieszkania w czasie trwania protestów'), *zielona szkoła* ('wyjazd uczniów pod opieką nauczycieli służący połączeniu nauki z odpoczynkiem') oraz *zielony pas* ('pas ruchu na granicy lądowej wydzielony dla pojazdów, które nie mają

6 Mowa o połączeniach *Zielona Góra*, *Puszcza Zielona*, *ulica Zielona*, *Zielony Most* i in. oraz konstrukcjach będących przede wszystkim określeniem marketingowym, nazwą wydarzenia, nagrody itp., a więc których sens jest ściśle związany z kontekstem (np. *zielona środa*, *zielona klasa*).

nic do zgłoszenia celnego' i na dalszej pozycji na liście frekwencyjnej bliskoznacznym *zielony korytarz*).

W dalszej kolejności wyodrębniłam połączenia będące przykładami użycia znaczenia 1. 'mający kolor świeżej trawy...': *zielone światło*, *kolor zielony*, *zielona herbata*, *zielona barwa* (częściej: *zielone barwy*, przy czym zwykle są to fragmenty złożenia typu w *biało-zielonych barwach*), *zielony promień* (*światła*, *lasera*), *zielone wzgórze* (i częściej: *zielone wzgórze*), *zielony szlak*, *zielona dolina*, *zielone liście*, *zielone oko* (lub *zielone oczy*), *zielona łąka*, *zielony dywan* (np. *zielony dywan traw*, *zielony dywan Wimbledonu*), *zielony groszek*, *zielona murawa*, *zielony pas* (*trawnika*, *między jezdniami*) (15)⁷.

2.1. Pierwszą pozycję wśród kolokacji z rzeczownikiem zajęło wyrażenie *teren zielony* (*tereny zielone*). Jego szyk (z przydawką *zielony* w postpozycji) może sugerować potrzebę uznania go za termin specjalistyczny, a więc jednostkę nieciągłą. W tym kształcie został też kiedyś odnotowany w WSJP PAN jako 'pokryte roślinnością grunty, które służą mieszkańcom miast jako miejsca odpoczynku w otoczeniu przyrody'.

Jednak taki opis leksykograficzny prawdopodobnie stał się dziś zawężeniem znaczeniowym z kilku przyczyn. Po pierwsze, tereny zielone w mieście nie są postrzegane wyłącznie jako miejsca rekreacji. Jesteśmy świadomi ich różnych funkcji – ekologicznych (klimatycznych, hydrologicznych, biologicznych i in.), ale również zdrowotnych i estetycznych – i jest to także rozumienie językowe, por.:

- (1) W ciepłe dni zalane betonem i gęsto zabudowane kwartały nagrzewają się intensywniej niż **tereny zielone**. Obecność drzew umożliwia obieg wody, a gdzie jest woda, tam jest po prostu chłodniej (KWJP).

Po drugie, jako termin specjalistyczny używane jest określenie *teren zieleni*, mające nieco inny zakres niż *teren zielony* (*tereny zielone*). *Terenem zieleni* jest miejsce o zorganizowanej formie oraz publicznym przeznaczeniu i dostępności, czyli właśnie takie, które może służyć rekreacji, np. parki miejskie, lasy, łąki czy ogrody botaniczne i zoologiczne. Za *tereny zielone* uznaje się nie tylko miejsca przyjmujące formę zorganizowaną, ale również te niedostępne publicznie, np. przydomowe ogródki, ogrody działkowe i boiska szkolne⁸. Oczywiście jest to wiedza pozajęzykowa, specjalistyczna, jednak wyróżnienie terminu *tereny zielone* w słowniku sugeruje, że jest on zdefiniowany w sposób uwzględniający taką wiedzę.

7 Tu i w dalszej części artykułu kolejność kolokacji jest zgodna z pozycją na liście frekwencyjnej z uwzględnieniem podziału na znaczenia.

8 J. Jerzy, *Czym różnią się tereny zielone od terenów zieleni?*, Prawo.pl, [on-line:] <https://www.prawo.pl/biznes/tereny-zielone-a-tereny-zieleni,166858.html> (dostęp: 3 V 2025); M. Maciantowicz, *Tereny zieleni*, Encyklopedia Leśna, [on-line:] [https://encyklopedialesna.com/haslo/tereny-zieleni-1/\(dostęp: 2 V 2025\)](https://encyklopedialesna.com/haslo/tereny-zieleni-1/(dostęp: 2 V 2025)).

Po trzecie, *tereny zielone* nie opisują wyłącznie przestrzeni miejskich, por.:

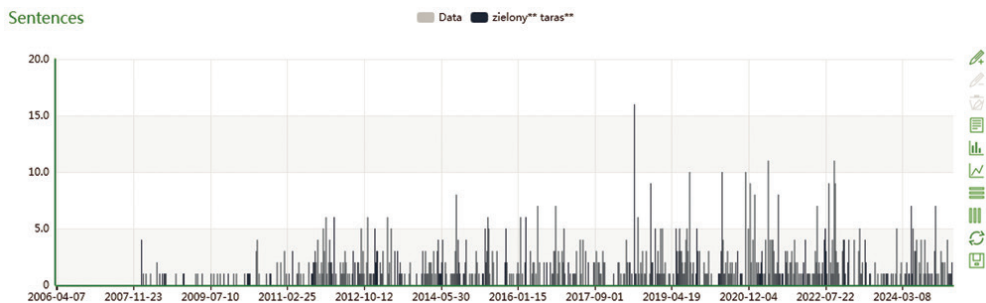
- (2) Gminie Rudnik pieniądze przyznano na modernizację **terenów zielonych w centrum wsi** oraz przebudowę infrastruktury parkingowej [...] (Monco PL),

choć rzeczywiście sytuacja taka zachodzi najczęściej, gdyż właśnie ze względu na przeciwstawienie terenowi zabudowanemu (tj. *betonowi*, por. [1]) element ten jest wyróżniany w języku.

Po czwarte wreszcie, badane korpusy poświadczają, że *zielony* w zbliżonym użyciu współwystępuje obecnie z wieloma innymi rzeczownikami. Przykładem może być charakterystyczne połączenie *zielony taras* (częściej: *zielone tarasy*) – 354 wystąpienia w KWJP, ponad 1000 w Monco PL. Wyrażenie to stosowane jest w sensie ‘tarasu (tj. płaskiego, wyrównanego terenu lub powierzchni innego typu) pokrytego roślinnością, taką jak trawa lub niewielkie krzewy’, por.:

- (3) Na niedużej działce dachy porośnięte roślinnością mogą też pomóc rozwiązać problem zachowania wymaganej powierzchni biologicznie czynnej (połowę powierzchni **zielonego tarasu** na dachu można wliczyć do niezabudowanej powierzchni ogrodu; zdarza się, że ta dodatkowa połać trawnika może decydować o możliwości zabudowy!) (KWJP).

Połączenie *zielony taras*, rzadkie jeszcze w roku 2008, wyraźnie zyskuje na popularności w ostatnim dziesięcioleciu, co pokazuje wykres chronologizacji Monco PL:

Wykres 1. Chronologizacja kolokacji *zielony** taras*** w korpusie Monco PL

Z uzyskanej listy kolokacji prawdopodobnie realizują to znaczenie połączenia: *teren zielony* (częściej: *tereny zielone*), *zielone miejsce* (częściej: *miejsca*) (*wypoczynku, w mieście* itd.), *zielony skwer* (i rzadsze: *zielony skwerek*), *zielona strefa* (*nauki, relaksu*), *zielona przestrzeń*, *zielony przystanek*, *zielony zakątek* (*miasta, w dzielnicy*), *zielone podwórko*, *zielona oaza* (*w sercu miasta, pośród blokowiska*), *użytek zielony* (częściej: *użytki zielone*), *zielony taras* (częściej: *tarasy*), *zielony dach*, *zielone miasto* (13).

Nie uwzględniłam wśród nich połączeń *zielony dywan* i *zielona murawa*, gdyż mimo że odnoszą się one do terenu pokrytego trawami, wnoszą chyba przede wszystkim sens koloru. Podobnie jest z większością wystąpień kolokacji *zielona dolina* oraz *zielone wzgórze* (sporą ich część stanowią zresztą nazwy własne osiedli), choć oczywiście o danym rozstrzygnięciu zadecyduje kontekst.

Inaczej jest w wypadku połączenia *zielony dach*. W rozumieniu specjalistycznym oznacza ono ‘pokrycie dachowe, którego odpowiednio zastosowane warstwy umożliwiają uprawianie na nim roślinności’, językowo zaś po prostu ‘dach pokryty roślinnością’, por.:

- (4) W Paryżu do 2020 r. w ramach akcji „Paryskie kultury ogrodowe” ma powstać 100 hektarów **zielonych dachów** i porośniętych roślinnością ścian [...] (Monco PL).

Zarówno *tereny*, jak i inne wymienione połączenia mogą być więc interpretowane jako element klasy niezamkniętej, podlegającej charakterystyce ogólnej – jako przestrzeń lub miejsce wyodrębnione w jakimś obszarze. Do powyższej listy najczęstszych kolokacji można dodać kilka analogicznych do nich: *zielone części miasta*, *zielony obszar*, *zielony plac* (*rekreacyjny, miejski, zabaw*), *zielony korytarz* (*miejski, między dzielnicami*). Pozwalają one uznać, że w przymiotniku *zielony* wykształciło się nowe znaczenie (*zielony* 2): ‘taki, na którym znajduje się znacząca bądź przeważająca ilość roślinności’ czy też bardziej ogólnie: ‘porośnięty roślinnością’.

W tak ukształtowanej definicji zmieści się również połączenie *użytki zielone*. Co prawda termin o tym kształcie znalazł się w leksykonie *1000 słów o ekologii i ochronie środowiska* Adama Mierzwńskiego (1991), obok *Zielonych Płuc Polski*, *zielonego nawozu* i *Zielonej Rewolucji*, jednak językowo nie wykracza on poza znaczenie wyrazu *użytek* jako ‘obszar ziemi o określonym przeznaczeniu’ (WSJP PAN)⁹.

2.2. Na uzyskanej liście najczęstszych kolokacji odnoszących się do roślinności pozostały *odpady zielone*, *zielona infrastruktura* i *zielony rynek* (3). *Odpady zielone* (znacznie rzadziej: *zielone odpady*, choć i w tym szyku w Monco PL 278 wystąpienie, w KWJP: 986 vs. 56) to odpady stanowiące części roślin pochodzące z pielęgnacji terenów zielonych, czyli np. skoszona trawa, opadłe liście, przycięte krzewy itd. W języku specjalistycznym i to wyrażenie ma swoją szczególną treść, jednak wydaje się, że w słowniku językowym nie ma konieczności wyodrębniania go jako jednostki leksykalnej. Przeciwno takiej decyzji przemawia również spora liczba podobnych kolokacji mówiących o określonym związku z roślinnością: *zielony nawóz*,

9 Powinno natomiast zostać niezależną jednostką wyrażenie *zielone płuca* jako zmetaforyzowane i utrwalone językowo połączenie wnoszące komponent semantyczny oddychania. Analogicznie do niego zmodyfikowane znaczenie ma, moim zdaniem, *zielona granica*.

zielony kompost, zielona pasza, zielona masa, zielone dodatki / zielony dodatek (do obiadu), por.:

- (5) Malucha śmiało można zaangażować w robienie zdrowych kotletów z mięsa indyczego, które smakowicie wyglądają na talerzu w towarzystwie brązowego ryżu i **zielonych dodatków** – chrupiącej surówki, podawanego na ciepło szpinaku albo purée z groszku (Monco PL).

Tworzą one kolejny odcień znaczeniowy wyrazu *zielony*: ‘składający się z roślin i ich części’, sugerujący potrzebę wyróżnienia kolejnego znaczenia. Zarazem jednak podobieństwo do znaczenia wyodrębnionego jako 2., a także inne połączenia wynotowane w materiale, np. *zielona infrastruktura*, nasuwają wniosek, że wyraz *zielony* używany w kontekstach odnoszonych do roślinności przyjmuje dziś znaczenie relacyjne – ‘związany z różnego typu roślinnością lub jej częściami’. *Zielona infrastruktura* w rozumieniu specjalistycznym oznacza sieć strategicznie planowanych i zarządzanych obszarów naturalnych oraz obszarów zieleni zakładanych celowo (takich jak skwery, parki, ogrody, cmentarze, szpalery drzew wzdłuż ulic itd.), które pełnią określoną funkcję w mieście, np. poprawiają jakość życia i zapobiegają powodziom. Zarazem językowo połączenie to można rozumieć jako infrastrukturę (tj. ‘sieć obiektów i konstrukcji, które służą różnym aspektom funkcjonowania życia społecznego lub gospodarki’) (WSJP PAN) wiążącą się z roślinnością, o czym świadczą konteksty, w których pojawia się ono w szeregach z wymienionymi już kolokacjami:

- (6) Mowa tu o inwestycjach w tzw. **zieloną** i niebieską **infrastrukturę** w mieście, takich jak budowa parków kieszonkowych, zakładanie ogrodów, tworzenie **zielonych dachów** i fasad oraz **zielonych korytarzy**, czyli połączeń między **terenami zielonymi**, a także odbetonowanie istniejących przestrzeni miejskich w celu eliminacji miejskich „wysp ciepła” i ułatwienia wsiąkania wody w grunt (Monco PL).

Dyskusyjne, choć akceptowalne, wydaje się również włączenie do tak wyodrębnionego znaczenia wyrażenia *zielony rynek* opisanego w USJP w osobnym haśle o znaczeniu ‘rynek, handel owocowo-warzywny’, wciąż jest to bowiem przede wszystkim ‘rynek związany z roślinnością’, por.:

- (7) Pięć, a nawet sześć złotych trzeba teraz płacić na **zielonych rynkach** za kilogram młodych jabłek (KWJP).

Taki sposób opisu wprowadza na tle dotychczasowego istotną zmianę, gdyż przymiotnik uznawany dotychczas za jakościowy, uzyskuje interpretację jakościową lub relacyjną (Heinz 1956; Kallas 1999: 482–483) – w zależności od znaczenia.

Zarazem prawdopodobnie nie jest to obecnie jedyne znaczenie relacyjne przymiotnika *zielony*, o czym przekonuje dalsza analiza.

3. Wśród uzyskanych kolokacji przynajmniej kilkanaście wyraźnie wykracza poza łączliwość wyrazu z pierwszej dekady XXI w. Należą do nich: *zielony ład*, *zielona transformacja*, *zielony transport*, *zielone technologie*, *zielone miejsca pracy*, *zielone obligacje*, *zielony budżet*, *zielony tydzień*, *zielona gospodarka*, *zielona rewolucja*, *zielone inwestycje*, *zielony samochód*, *zielona polityka*, *zielony fundusz*, a także: *zielony certyfikat*, *zielona energia*, *zielony wodór*, *zielone źródła (energii, ciepła)*, *zielona energetyka* (19).

Część z nich można przyporządkować do znaczenia wyrazu *zielony* wyróżnionego w WSJP PAN jako ‘zgodny z wymaganiami ochrony środowiska lub sprzyjający takiej ochronie’, jednak w kilku wypadkach wykraczają one również poza to znaczenie. Analiza materiału pokazuje dwa problemy badawcze. Po pierwsze, duża część wymienionych połączeń wymaga weryfikacji w różnych źródłach, nierzadko bowiem wiążą się z nimi definicje związane z rozumieniem specjalistycznym danego terminu. Po drugie, należy przyrzeć się, na czym polega nieadekwatność połączeń takich jak np. *zielony certyfikat*, *zielona energia* i *zielony wodór* w odniesieniu do definicji ‘zgodny z wymaganiami ochrony środowiska lub sprzyjający takiej ochronie’.

3.1. Wydaje się, że niezależnie od rozumienia specjalistycznego znaczna część wymienionych połączeń może zostać włączona w ogólny językowy sens sprzyjania ochronie środowiska.

Zielony Ład (ang. *European Green Deal*) to strategia mająca na celu zmniejszenie negatywnego wpływu człowieka na środowisko, więc znaczenie wyrażenia – utworzonego w analogii do tzw. *Nowego Ładu* Franklina D. Roosevelta – mieści się w szerokim sensie ‘porządek przyjazny dla środowiska lub służący jego ochronie’. Podobne rozumienie mają *zielona transformacja* ‘proces zmian, który ma wpłynąć na zmniejszenie negatywnego wpływu człowieka na środowisko’, *zielona technologia* ‘technologia mająca na celu zmniejszenie negatywnego wpływu człowieka na środowisko’, *zielony transport* ‘transport, którego celem jest obniżenie wykorzystania energii i paliw emisyjnych’ i *zielony samochód* ‘samochód o napędzie umożliwiającym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza’. Z kolei *zielone miejsca pracy* to ‘stanowiska, które przyczyniają się do ochrony środowiska, czyli przede wszystkim prace związane z sektorem transportu zbiorowego, odnawialnych źródeł energii, budownictwa i gospodarki odpadami’, *zielona gospodarka* zaś – w różny sposób definiowana przez specjalistów – w ujęciu językowym pozwala się rozumieć jako ‘gospodarka, której celem jest zmniejszenie zagrożeń dla środowiska i zrównoważony rozwój bez degradacji otoczenia’, por.:

- (8) Domeny **zielonej gospodarki** to m.in. gospodarowanie zasobami, odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna i materiałowa, czyste technologie i czystsza produkcja (KWJP).

Również *zielone inwestycje* oznaczają ‘inwestowanie w projekty zrównoważone i przyjazne dla środowiska’, *zielone obligacje* zaś – ‘papiery wartościowe służące do finansowania owych inwestycji’.

Korpus pozwala też wskazać inne kolokacje, które mogą zostać objaśnione przez dyskutowane znaczenie, np. *zielona architektura*, *zielone budownictwo*, *zielona rewitalizacja*, *zielona mobilność*, *zielone sektory*, *zielone zawody*, *zielony przycisk*.

Większe wątpliwości budzą przykłady *zielony certyfikat* i *zielona rewolucja*. *Zielony certyfikat* to bowiem ‘certyfikat poświadczający zgodność z jakimś wymaganiem prośrodowiskowym’, na przykład to, że zakupiona energia elektryczna została wytworzona ze źródeł odnawialnych albo że wytwarzana (np. na farmie fotowoltaicznej) energia jest ekologiczna. Choć zatem wiąże się on z ochroną środowiska, to sam ani jej nie sprzyja, ani nie jest zgodny z wymaganiami tej ochrony. Również *zielona rewolucja* to we współczesnym znaczeniu (wyraz odnosi się też bowiem do programu zwiększenia produktywności rolnictwa z lat 60., zob. Mierzwiński 1991) radykalne zmiany w podejściu do kwestii klimatycznych, a więc w zależności od kontekstu – zarówno zmiany służące ochronie środowiska, jak i będące ich wynikiem. Podobnie *zielony tydzień*, choć popularyzuje ochronę środowiska, bezpośrednio nie ma jej na celu.

Sklania to do uznania, że również w wypadku tego znaczenia w języku zaczyna się wykształcać szerokie znaczenie relacyjne (*zielony* 3): ‘związany z ochroną środowiska’. Rozwinięcie tego wniosku przedstawię w punkcie 3.3.

3.2. Odmienne rozumienie wyrazu *zielony* realizowane jest w połączeniach *zielona energia*, *zielony wodór*, *zielone źródło* (częściej: *źródła*) (*energii*) i *zielona energetyka*. Podobnych kolokacji jest zresztą więcej. Na przykład *zielony prąd*, z pierwszym użyciem w Monco PL z 2010 r., ma obecnie w tym korpusie 296 wystąpień (115 w KWJP) (dla porównania np. *zielona energetyka* ma 1113 wystąpień w Monco PL i 361 w KWJP, a *zielone źródła energii* odpowiednio 663 i 187 wystąpień). Klasa ta wciąż się poszerza, nie tylko o połączenia bliskoznaczne (np. *zielone magazyny energii*, *zielona energooszczędność*), ale również określenia innych źródeł energii, tak np. *zielone paliwo* oraz stosunkowo nowe *zielony wodór* (w KWJP rejestrowane od 2019 r.) i *zielony gaz* (w KWJP od 2018 r.), por.:

- (9) Ludzie narzekają na dopłaty do OZE [odnawialnych źródeł energii – A.C.]. Lepiej jednak wspierać **zieloną energetykę** niż kopaliny i atom.
- (10) Dodatkowym wyzwaniem jest produkcja **zielonego gazu**, tj. biometanu pochodzącego z przerobu surowców rolniczych, bioodpadów [...] (KWJP).

Materiał ten skłania do wniosku, że odnotowana w 2009 r. w WSJP PAN jednostka nieciągała *zielona energia*, definiowana jako ‘energia pochodząca z ekologicznych źródeł, które są odnawialne i nie powodują dużych zniszczeń środowiska’, nie wystarcza do opisanía aktualnej rzeczywistości językowej. Bez wątpienia znaczenie wyrazu *zielony* w przytoczonych przykładach odnosi się do energii przyjaznej dla środowiska, jednak sens ten jest wyraźnie inny niż znaczenia wyróżnionego w punkcie 3. Co kluczowe, określenie *zielone paliwo* nie wiąże się z jednym typem energii; zależnie od kontekstu może ono odnosić się np. do paliwa produkowanego z odnawialnych surowców (czyli z biomasy), ale też właśnie wodoru oraz paliwa tworzonego syntetycznie z dwutlenku węgla, por. np.:

- (11) Japońscy naukowcy dokonali przełomu w technologii wychwytywania i zamiany dwutlenku węgla w *zielone paliwo*¹⁰.

Z kontekstów wynika, że *zielone paliwo* odnosi się więc zasadniczo do paliw innych niż kopalne, a *zielony* w kontekście powyższych rzeczowników (jako *zielony* 4) oznacza ‘taki, który wytwarza lub wykorzystuje energię pozyskaną w sposób inny niż ze spalania paliw kopalnych bądź który jest z niej uzyskiwany’ albo definiując w sposób bardziej ogólny ‘taki, który wytwarza lub wykorzystuje energię odnawialną bądź jest z niej uzyskiwany’. Wyraz *odnawialny* należy przy tym rozumieć jako ‘taki, którego źródła nie podlegają zużyciu lub którego zasób łatwo odtworzyć’. Problem z dookreśleniem tego znaczenia jest pochodną wciąż trwającego międzynarodowego sporu politycznego, czy energię atomową można traktować jako *zieloną* (w 2022 r. tymczasowo [!] została ona uznana za taką przez UE), por.:

- (12) Energia jądrowa i gaz mają być traktowane jako **zielone źródła energii**. Komisja Europejska przyjęła projekt tzw. taksonomii, która ma uwzględniać rolę atomu i gazu w unijnej transformacji energetycznej¹¹.

Niezależnie jednak od ostatecznego kształtu definicji wiąże się to z wyróżnieniem trzeciego już nowego znaczenia wyrazu *zielony* w okresie minionych kilkunastu lat.

3.3. Precyzyjne określenie, jakie znaczenie przyjmuje wyraz *zielony* w odniesieniu do energii i wykorzystujących ją obiektów, jest problematyczne także ze względu na bardzo różne konteksty jego użycia. Z punktu widzenia użytkownika *zielony autobus* i *zielony samochód* są *zielone*, gdyż wykorzystują energię elektryczną, a więc

¹⁰ www.focus.pl/artykul/zielone-paliwo-z-dwutlenku-węgla (dostęp: 10 IV 2025).

¹¹ www.money.pl/gospodarka/energia-atomowa-ma-byc-zielona-korzystny-dla-polski-projekt-brukseli-6733049239673536a.html (dostęp: 14 V 2025).

nie wytwarzają spalin. Mieszczą się zatem w wyróżnionym pierwotnie znaczeniu wyrazu *zielony* 'zgodny z wymaganiami ochrony środowiska...'. Jednak przez sam fakt wykorzystywania energii elektrycznej – wytwarzanej często przez spalanie węgla – przeczą istocie rozumienia *zielonej energii*, czyli tej ze źródeł odnawialnych.

Podobnie na przykład to, czy dany budynek uznamy za *zielony*, jest zależne od różnych czynników: za *zielone* bywają uważane przez specjalistów budynki już istniejące w stosunku do budowanych, *zielone* mogą być te powstające z ograniczeniem odpadów albo gdy emisja CO₂ materiałów użytych do budowy została zrównoważona podczas produkcji, wreszcie – gdy budynek jest w szerokim rozumieniu energooszczędny.

Również z tego powodu – możliwego pojmowania różnych aspektów *bycia zielonym* w sensie 'bycia ekologicznym' – znaczenie 'zgodny z wymaganiami ochrony środowiska...' jest tak bardzo podatne na tzw. *greenwashing*, nazywany po polsku *zieloną ściemną*. Wygodne ze względów marketingowych, ekonomicznych, wreszcie politycznych, jest bowiem pomijanie tego, że wiele działań uznawanych w jakimś aspekcie za chroniące środowisko naturalne może mu szkodzić w inny sposób.

Niezależnie od tego w świecie, w którym większość osób chce żyć „w zgodzie z naturą”, popularnym działaniem marketingowym jest właśnie *greenwashing*, czyli strategia polegająca na niezgodnym z prawdą deklarowaniu, że dany produkt został wyprodukowany w sposób przyjazny dla środowiska:

Ekościema może przybierać różne formy: od posługiwania się fałszywymi certyfikatami i etykietami po używanie ogólnikowych lub nieprecyzyjnych określeń, mogących wprowadzać w błąd. [...] firmy wykorzystujące tę metodę często stosują ogólnikowe określenia, które mogą być dowolnie interpretowane. Trudno bowiem powiedzieć, co naprawdę kryje się za określeniami „zielony”, „przyjazny dla środowiska” czy „w pełni naturalny”¹².

Stosowanie strategii budujących *zielony wizerunek* skutkuje powstawaniem zaskakujących połączeń typu: *zielone pudełko*, *zielone opakowanie*, *zielona torba*. Odnotowałam również zdanie *To pudełko jest zielone!*, będące zresztą kalką semantyczną, bo analogiczny napis udało mi się zarejestrować również po angielsku: *This box is green* i po francusku: *Cette boîte est verte*. Wypada zapytać, na czym jednak polega *zieloność* pudełka, skoro opakowania tego typu od dawna tworzone są w procesie recyklingu?

Podobnie za (w najlepszym wypadku) niedookreślone znaczeniowo należy uznać wiele odnotowanych w badaniach połączeń abstrakcyjnych, gdyż ich rolą jest przede wszystkim pozytywne wartościowanie danego określenia przez powiązanie go z ochroną środowiska, tak np. *zielone idee*, *zielone wartości*, *zielone strategie*, *zielone rozwiązania*, *zielone pomysły*, *zielone kompetencje*, *zielone kwalifikacje*.

12 <https://eko360.pl/co-to-jest-greenwashing-przyklady/> (dostęp: 8 IV 2025).

Rozmycie rozumienia wyrazu *zielony* w tym znaczeniu sprzyja dalszej jego modyfikacji widocznej w innych potocznych określeniach *greenwashingu*: *zielona ściema*; *zielone kłamstwo* (lub: *zielone kłamstwa*); *zielone mydlenie oczu*. Połączenia te nie oznaczają, rzecz jasna, kłamstw i mydlenia oczu zgodnych z wymaganiami ochrony środowiska lub sprzyjających takiej ochronie, ale kłamstwa ‘dotyczące ochrony środowiska’ albo inaczej mówiąc: ‘związane z ekologią’. Taka sama sytuacja dotyczy połączeń *zielony konserwatyzm* i *zielony faszyzm* czy *zielony faszysta*, a także innego połączenia: *być zielonym*, por.:

- (13) [Tytuł książki:] Wielkie kłamstwo. **Zielony faszyzm**, tyrania równości i cyfrowa kontrola.
- (14) [...] wiceprezes Volvo Polska [...] zapewnia, że fabryka korzysta wyłącznie z energii elektrycznej pochodzącej z odnawialnych źródeł, ale **bycie zielonym** w przypadku zakładu produkcyjnego oznacza objęcie ekorefleksją znacznie większej liczby obszarów (Monco PL).

Potwierdza to wstępny wniosek (zob. 3.1), że również w wypadku tego znaczenia w języku wykształciło się obecnie ogólne znaczenie relacyjne: ‘związany z ochroną środowiska’. Zarazem staje się ono coraz bardziej nieostre, nie tylko ze względu na nieprecyzyjność, lecz także uznaniowość określenia.

Należy przy tym zwrócić uwagę na to, że w ostatniej grupie połączeń zmienia się obecnie również wartościowanie – z pozytywnego, dotychczas uznawanego za stałe towarzyszące wyrazowi *zielony*, niezależnie od jego rosnącej ogólnikowości znaczeniowej, o czym pisała Magdalena Steciąg (2012: 147–148), na pozytywne lub negatywne (w zależności od kontekstu).

4. Analiza materiału korpusowego wykazała, że w ciągu minionych kilkunastu lat pod wpływem zwrotu prośrodowiskowego wykształciły się trzy nowe znaczenia wyrazu *zielony*:

- zielony* 2 ‘związany z różnego typu roślinnością lub jej częściami’;
- zielony* 3 ‘związany z ochroną środowiska’;
- zielony* 4 ‘taki, który wytwarza lub wykorzystuje energię odnawialną bądź jest z niej uzyskiwany’.

Spośród 50 najczęstszych połączeń w korpusie Monco PL zaledwie 15 stanowią kolokacje znaczenia opisującego kolor, brak też połączeń odnoszących się do kolejnych znaczeń notowanych w słownikach w pierwszej dekadzie XXI w. Na analizowanej liście odnotowałam natomiast 16 kolokacji odnoszących się do znaczenia ‘związany z różnego typu roślinnością...’ (w tym opisywane wcześniej jako termin *tereny zielone*), 15 pozwalających się włączyć do znaczenia ‘związany z ochroną środowiska’

oraz 4 właściwe dla znaczenia ‘taki, który wytwarza lub wykorzystuje energię odnawialną...’. Można więc mówić o silnej pozycji tych znaczeń przynajmniej w tekstach serwisów internetowych (zauważmy, że Monco PL ogranicza się do kilku typów funkcjonalnych polszczyzny i właściwie pomija literaturę piękną). Niemniej to ich lektura kształtuje język potoczny, o czym świadczy również to, że badanym połączeniom stosunkowo rzadko towarzyszą sygnały dystansu, tj. cudzysłowy czy też operator *tak zwany* (tzw.). Na przykład dla wciąż niezbyt typowego połączenia *zielony prąd* zawiera je zaledwie 10 na 115 wystąpień w KWJP, dla połączenia *zielone paliwo* – 4 na 27 wystąpień, dla *zielony transport* zaś – 3 na 31, co oznacza ok. 10%.

4.1. Szeroka łączliwość wyrazu w każdym z analizowanych znaczeń przyczynia się do wniosku, że przynajmniej dwa z nich mają charakter relacyjny. Zarazem ich właściwości składniowe pozostają zbliżone do przymiotników jakościowych. Wyraz zachowuje możliwość występowania w pozycji przyłącznikowej (nie ma ograniczenia pełnienia funkcji orzecznika, które jest uznawane za obligatoryjne dla przymiotników relacyjnych, por. Nowakowska 1998: 83–84; Szumska 2006: 99 i n.), por. (14), (15), (17). Nie utrzymuje się również inne ograniczenie przypisywane wielu przymiotnikom relacyjnym, tj. brak możliwości tworzenia derywatów przysłówkowych (Grzegorzczkowska 1975: 18–20), por. (18). Wyróżnione znaczenia mogą też podlegać gradacji i intensyfikacji, por. (16)–(18):

- (15) Przybędzie parków kieszonkowych, zielonych podwórek, jeśli warunki techniczne pozwolą, ściany i dachy budynków też **będą zielone**, spełniając przy okazji rolę ogrodów deszczowych (Monco PL).
- (16) To jest bardzo dobrze rozplanowana przestrzeń, **bardzo zielona**, drzewa powyrastały, mnóstwo przestrzeni między blokami (Monco PL).
- (17) [...] przy wielu naszych inwestycjach mogliśmy być bardziej ekologiczni, mogliśmy **być bardziej zieloni** (KWJP).
- (18) Nie mamy wątpliwości, że musimy budować coraz **bardziej zielono** (KWJP).

Właściwości te zarazem nie różnią się od właściwości innego przymiotnika relacyjnego – *ekologiczny*¹³.

Zarówno znaczenie ‘związany z roślinnością’, jak i ‘związany z ochroną środowiska’ tworzą też derywaty czasownikowe: można *zazielenić miasto, podwórka, dachy*, ale również *wizerunek, gospodarkę i energetykę*. *Zazieleniają się* konkretne firmy, a nawet *polska kolej*. W sieci można też spotkać derywat *wyzieleni(a)ć (się)* odnoszony głównie do techniki zielonego kłamstwa (por. *wybielać się*).

13 Niestety, problem ograniczeń składniowych przymiotników relacyjnych wciąż wymaga szerszych badań, por. wnioski Marii Szuprzyckiej (1980: 26–27). O tego typu przymiotnikach zob. też Szymańska 2020.

4.2. Wszystko to wskazuje na zmiany w strukturze semantycznej wyrazu w stosunku do obserwacji badaczy opisujących znaczenia przymiotnika *zielony* (por. Ampel-Rudolf 1988; Waszakowa 2000a, b, 2003; Tokarski 2004), choć pierwsze oznaki obecności sensu 'ekologiczny' w polszczyźnie odnotowała już K. Waszakowa (2000b: 68, 2003: 59).

W znacznym stopniu są one wynikiem internacjonalizacji leksyki polszczyzny (Waszakowa 2019), gdyż sporą część konstrukcji, zwłaszcza należących do znaczeń związanych z ekologią i energią odnawialną, stanowią kalki wyrażen anglojęzycznych (np. *green transformation*, *green jobs*, *green energy*, *green hydrogen*) oraz odpowiedniki złożen z członami *eko-* i *bio-*, należących do bardzo produktywnej klasy derywatów (Długosz 2015; Waszakowa 2019). Człon *eko-* jest zastępowany wyrazem *zielony*, a wyrażenia te nierzadko występują wymiennie w tych samych kontekstach, por. *ekofundusze* i *zielone fundusze*, *ekozawody* i *zielone zawody* czy *ekościma* i *zielona ścima* (wiele takich derywatów wykazuje WSJP PAN). To również wpływa na przejmowanie negatywnego nacechowania niektórych wyrazów zawierających człon *eko-* przez przymiotnik *zielony*, por. *ekoterroryzm* (1990)¹⁴, *ekoterrorysta* (1993), *ekoharacz* (2004), *ekoświr* (2008), *ekościma*. Na popularność tego przymiotnika wpływają też szeroko rozumiane kwestie marketingowe. Rozporządzenia unijne służące obronie konsumentów przed *greenwashingiem* zabraniają bowiem korzystania z określenia *ekologiczny* w odniesieniu do produktów, które nie spełniają odpowiednich norm ekologicznych. Jego funkcję zaczyna dziś pełnić więc wieloznaczny wyraz *zielony*. Konsekwencją tych zmian jest niestety szybkie dezaktualizowanie się opisów słownikowych wyrazu.

4.3. Ostatnią sprawą wymagającą poruszenia w artykule jest dyskusyjność rozstrzygnięć sprowadzających opisywane wyrażenia do kilku znaczeń słownikowych. Wiąże się z tym problem definiowania, gdyż wśród tych wyrażen znajdują się terminy¹⁵, które nie zawsze pozwalają się włączyć do znaczenia językowego bez utraty ważnych składników rozumienia specjalistycznego. Notabene w odniesieniu do znacznej części opisywanego materiału nie można zastosować kryterium szyku (przymiotnika w postpozycji jako wskazującego na cechę stałą, tj. pełniącego funkcję przydawki gatunkującej). Często połączenia, zwłaszcza te będące kalkami wyrażen angielskich, przyjmują szyk z przymiotnikiem w prepozycji, nawet jeśli dane wyrażenie ma ustaloną formę, np. *green deal* (*Zielony Ład*).

Pozostaję na stanowisku, że niezależnie od treści szczegółowej analizowane wyrażenia pozwalają się językowo rozumieć tak, że nie wykraczają poza tę ogólną definicję. Opis słownikowy ma za zadanie zdać sprawę właśnie z sensu językowego,

¹⁴ Chronologizacja za WSJP PAN.

¹⁵ O trendzie polegającym na nominalizacji struktur w tzw. zielonej mowie, tj. języku związanym z ekologią, zob. Steciąg 2012.

a w razie potrzeby może zostać opatrzone notą pragmatyczną informującą, że niektóre połączenia mają szczegółowe rozumienie w języku specjalistycznym.

Literatura

- AMPEL-RUDOLF M., 1988, *Cechy semantyczne i składniowe przymiotników koloru (na przykładzie przymiotnika 'zielony' i przymiotników określających jego odcienie)*, „Polonica” nr 13, s. 51–63.
- DŁUGOSZ N., 2015, *Język jako narzędzie kształtowania postaw proekologicznych – o polskich i bułgarskich złożeniach z komponentem eko- w dyskursie publicystycznym*, „Poznańskie Studia Slawistyczne” nr 8, s. 333–348, <https://doi.org/10.14746/pss.2015.8.21>.
- GRZEGORCZYKOWA R., 1975, *Funkcje semantyczne i składniowe polskich przysłówków*, „Prace Językoznawcze”, 77, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- HEINZ A., 1956, *Uwagi nad funkcją znaczeniową przymiotnika odrzeczownikowego*, „Język Polski” XXXVI, s. 257–274.
- ISJP: M. Bańko (red.), *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000.
- JERZY J., *Czym różnią się tereny zielone od terenów zieleni?*, Prawo.pl, [on-line:] www.prawo.pl/biznes/tereny-zielone-a-tereny-zieleni,166858.html (dostęp: 3 V 2025).
- KALLAS K., 1999, *Przymiotnik*, [w:] R. Grzegorczykowa, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, wyd. 3 popr., Warszawa, s. 469–523.
- KIERAŚ W., MARCINIAK M., ŁAZIŃSKI M., WOLIŃSKI M., BOJAŁKOWSKA K., EŻŁAKOWSKI W., KOBYLIŃSKI Ł., KOMOSIŃSKA D., KRASNOWSKA-KIERAŚ K., RUDOLF M., TOMASZEWSKA A., WOŁOŻYŃ J., ZAWADZKA-PALUEKTAU N., 2024, *Korpus Współczesnego Języka Polskiego. Dekada 2011–2020*, „Język Polski” V, z. 2, s. 5–20, <https://doi.org/10.31286/JP.001055>.
- KWJP: Korpus Współczesnego Języka Polskiego, [on-line:] <https://kwjp.pl/> (dostęp: 1 IV–15 V 2025).
- MACIANTOWICZ M., [hasło:] *Tereny zieleni*, Encyklopedia Leśna, [on-line:] <https://encyklopedialesna.com> (dostęp: 2 V 2025).
- MIERZWIŃSKI A., 1991, *1000 słów o ekologii i ochronie środowiska*, Warszawa.
- MONCO PL: Monco PL, [on-line:] <https://monco-pl.clarin-pl.eu> (dostęp: 1 IV–15 V 2025).
- Narodowy Korpus Języka Polskiego, praca zbiorowa, red. A. Przepiórkowski, M. Bańko, R.L. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk, Warszawa 2012.
- NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego, [on-line:] <https://nkjp.pl>.
- NOWAKOWSKA M., 1998, *Przymiotnik relacyjny czy przymiotnik jakościowy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” LIV, s. 83–94.
- PASTOUREAU M., SIMONNET D., 2005, *Le petit livre des couleurs*, Paris.
- PĘZIK P., 2020, *Budowa i zastosowania korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne” nr 7, s. 133–150, <https://doi.org/10.31261/fl.2020.07.11>.
- STECIĄG M., 2012, *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Zielona Góra.
- SZUMSKA D., 2006, *Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne. Analiza formalizacji struktur propozycjonalnych w warunkach predykcji niezdaniotwórczej*, Kraków.
- SZUPRYCZYŃSKA M., 1980, *Opis składniowy polskiego przymiotnika*, „Rozprawy – Uniwersytet Mikołaja Kopernika”, Toruń.

- SZYMAŃSKA M., 2020, *Między znaczeniem relacyjnym a jakościowym. Semantyczne właściwości przymiotników mityczny i biblijny w świetle wyników analizy korpusowej*, [w:] M. Puda-Blokesz, M. Rysza-Kurczab (red.), *Dialog z Tradycją*, t. VIII: *Dziedzictwo antyczne i biblijne dziś*, Kraków, s. 37–47.
- TOKARSKI R., 2004, *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*, wyd. 2, Lublin.
- USJP: S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2004 [wersja elektroniczna].
- WASZAKOWA K., 2000a, *Polskie podstawowe nazwy barw w roli „interpretantów” świata (na przykładzie nazwy barwy zielonej)*, „Prace Filologiczne” XLV, s. 619–632.
- WASZAKOWA K., 2000b, *Struktura znaczeniowa podstawowych nazw barw. Założenia opisu porównawczego*, [w:] R. Grzegorzczkowska, K. Waszakowa (red.), *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne*, cz. I, Warszawa, s. 59–72.
- WASZAKOWA K., 2003, *Opis porównawczy znaczeń podstawowej nazwy barwy zielonej w języku polskim, czeskim, rosyjskim, ukraińskim, szwedzkim i wietnamskim*, [w:] R. Grzegorzczkowska, K. Waszakowa (red.), *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne*, cz. II, Warszawa, s. 49–68.
- WASZAKOWA K., 2019, *Internacjonalizacja w słowotwórstwie polszczyzny przełomu XX i XXI wieku jako przykład jednostronnych kontaktów językowych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” LXXV, s. 179–193.
- Wielki słownik języka polskiego PAN. Geneza, koncepcja, zasady opracowania*, praca zbiorowa, red. P. Żmigrodzki, M. Bańko, B. Batko-Tokarz, J. Bobrowski, A. Czelakowska, M. Grochowski, R. Przybylska, J. Waniakowa, K. Węgrzynek, Kraków 2018.
- WIERZBICKA A., 1990, *The Meaning of Color Terms: Semantics, Culture and Cognition*, „Cognitive Linguistics” 1/1, s. 99–150, <https://doi.org/10.1515/cogl.1990.1.1.99>.
- WIERZBICKA A., 2006, *Znaczenie nazw kolorów i uniwersalia widzenia*, tłum. R. Tokarski, [w:] eadem, *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*, tłum. A. Głaz, K. Korzyk, R. Tokarski, Lublin, s. 323–371.
- WSJP PAN: P. Żmigrodzki (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, [on-line:] <https://wsjp.pl> (dostęp: 15 V 2025).

Zielona ściema. Changes in the Semantic Structure of the Word zielony ('green') as a Result of the Popularisation of Pro-ecological Attitudes

Abstract

The popularisation of pro-ecological attitudes is causing vocabulary changes which are having an impact on the need to revise existing lexicographic descriptions. An example is the word *zielony* 'green' the collocation of which has expanded considerably over the past fifteen years. This has resulted in the development of several new meanings of the word and a partial change in its semantic properties from a qualitative adjective to a relational adjective. The difficulty here is the necessity to describe dozens of expressions that function as terms of specialised language.